

Videnskabens nar. Finsk filosofi har fundet George von Wrights arvtager i Jaako Hintikka.

Hjernen i et kar

Af VINCENT F. HENDRICKS

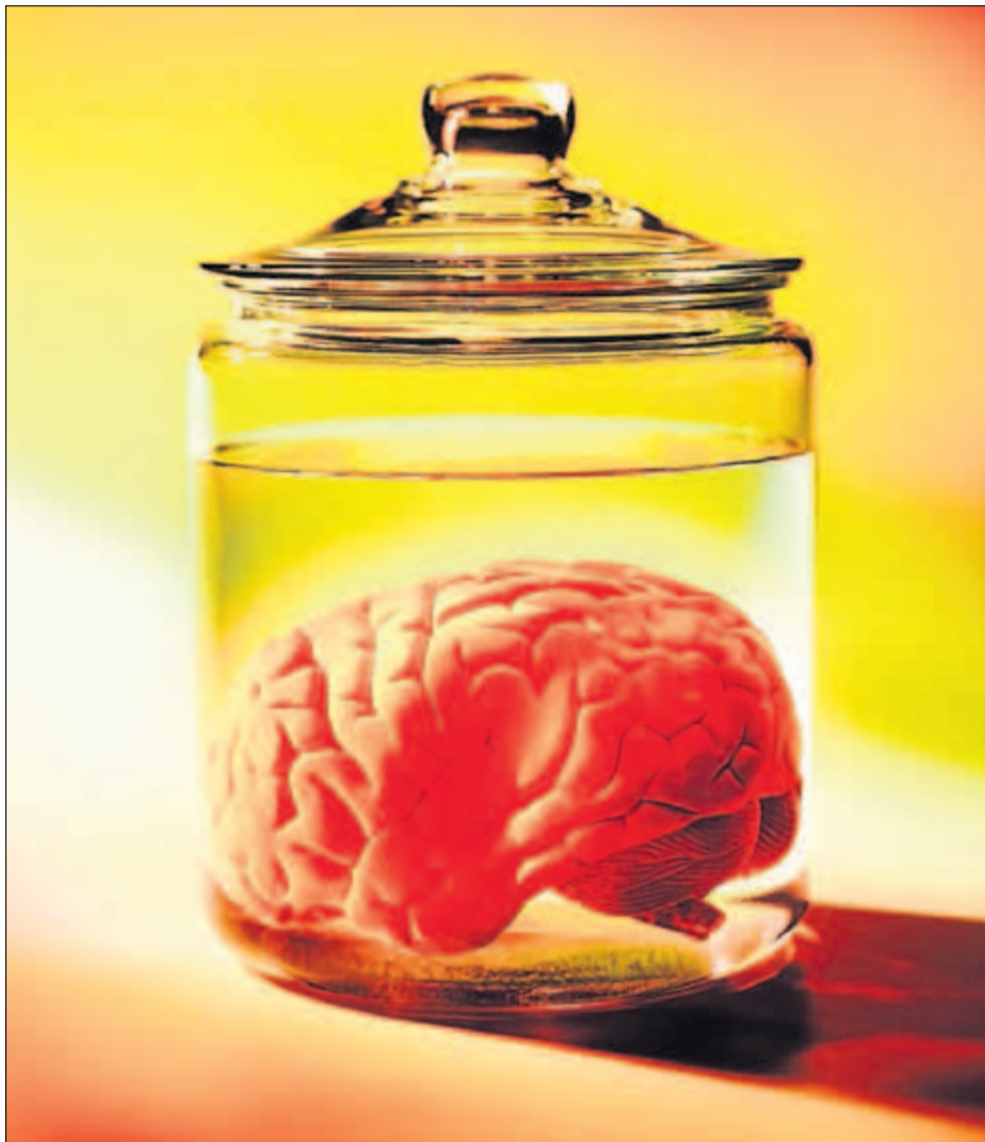
Jaako Hintikka: »Socratic Epistemology: Explorations of Knowledge-Seeking by Questioning«, 239 sider. Cambridge University Press.

Den finske filosof Jaako Hintikka er en af det 20. århundredes mest indflydelsesrige tænkere. Han blev født i 1929 i Vantaa i Finland og studerede filosofi og matematik ved universitetet i Helsinki under Eino Kaila og G.H. von Wright. Kaila er ikke kendt af mange – om end han af sin samtid blev anset som en sand naturfilosof, kyndig i såvel humaniora som naturvidenskab – men von Wright, den finske filosof med det tyskklingende efternavn, ringer måske en klokke. For nu lige at få kongerækken på plads overtog von Wright i en periode Ludwig Wittgensteins professorat i Cambridge og Wittgensteins lærermester (for en tid) var ingen ringere end Lord Bertrand Russell. I begyndelsen af 1950'erne fik Hintikka en stilling på Harvard University og har sidenhen beklædt fornemme professorater blandt andet på Stanford University, Florida State University (samtidig med hans altid faste professorat på universitetet i Helsinki) og Boston University, hvor han stadig virker på fuld tid, selv om han snart passerer de 80.

Hans videnskabelig produktion er lige så omfangsrig som hans professorater og udmærkelser. I begyndelsen af 1960'erne skrev han bogen *Knowledge and Belief: An Introduction to the Logic of the Two Notions*, der – som titlen antyder – fremsatte den første egentlige logiske analyse af begreberne viden og overbevisning (også kaldet epistemisk logik). I 2005 modtog Hintikka den fornemme svenske Rolf Schock Pris – prisen svarer til Nobelprisen, der som bekendt ikke gives i logik og filosofi) – for arbejdet med epistemisk logik. Det er blevet til mere end 30 bøger og godt 300 meget originale videnskabelige artikler om logik, semantik, erkendelsesteori, matematikfilosofi, videnskabsteori, sprogfilosofi og spilteori – og hertil kommer en lille buket indsigtfulde filosofihistoriske artikler om Aristoteles, Descartes, Kant, Wittgenstein og Peirce. 1966-2003 var Hintikka chefredaktør på det meget højt estimerede og i øvrigt største tidsskrift i filosofi, *Synthese* (udgivet af Springer), og tidsskriftets prestigøse placering i dag som et af verdens førende filosofiske tidsskrifter er først og fremmest Hintikkas fortjeneste.

Den nye bog, *Socratic Epistemology: Explorations of Knowledge-Seeking by Questioning*, har været længe ventet. Nok har Hintikka diskuteret erkendelsesteori (epistemologi) mange gange i sit forfatterskab, men med *Socratic Epistemology* er det første gang, Hintikka fortæller den nye historie om, hvorledes logikken for viden og overbevisning hænger sammen med erkendelsesteoriens mere traditionelle spørgsmål samtidig med, at han både tager temperaturen på og udfordrer den moderne analytiske erkendelsesteori med henblik på at give den én på lampen. Bogen er ikke en monografi, men en samling på 10 veloplagede artikler, der for størstedelens vedkommende ikke tidligere er publiceret.

Den velfortjente afklapsning af nutidig erkendelsesteori er nært forbundet med Hintikkas generelle syn på filosofien: Filosofien har ikke sit eget selvstændige genstandsområde og metode; den skal befrugtes med materiale fra specialvidenskabernes – fra naturvidenskab over humaniora til socialvidenskab og teknologi. Den gøres levende og vedkommende ved netop denne interaktion, og ligesom det grundlæggende materiale hentes fra videnskaben, gør filosofiens metoder det også, hvad enten disse er logisk-matematiske metoder, spilteoretiske metoder, sandsynlighedsteoretiske metoder eller andet.

Vi handler på meget mere end viden.

Som Hintikka engang har sagt det: »Epistemologiens logik eller logikkens epistemologi – det er ét fedt for mig«. På denne måde sikres, at videnskabsfolk og filosoffer taler samme sprog om samme ting, og således bliver begge parter »naturfilosoffer« i førortaltale forstand hentet fra Kaila og von Wright.

En videnskabsmand og en filosof skal tale samme sprog om samme ting, for ellers kan en filosof hurtigt ende som »videnskabens nar« med Nobelpristagerens Richard P. Feynmans klædelige ord. I en af bogens artikler med den provokerende titel »Epistemology without Knowledge and without Belief« argumenterer Hintikka for, at filosofiens forestilling siden antikken om, at viden er erkendelsens kronjuvel, netop er antikvarisk. Klassisk set er viden sand og ufejlbarlig; man kan ikke vide noget falsk, selv om man sagtens kan tro noget falsk, hvilket præcis er det, der adskiller viden fra overbevisning. At vide noget betyder, at man har udelukket alle muligheder for at tage fejl, og derfor er viden ud fra den traditionelle betragtning det eneste sikre grundlag, ud fra hvilket vi kan overveje, beslutte og handle.

For det første handler vi på meget andet end viden – vi gør det på overbevisninger, meninger og holdninger, og ingen af disse er nødvendigvis sande. For det andet kan det aldrig principielt sikres, at alle muligheder for fejl er blevet udelukket. Sidstnævnte problem har givet anledning til, at analytisk erkendelsesteori i de sidste 30-40 år har bekymret sig om muligheder for fejl, der er til at tude over: Det kan være, du ikke ved, fordi du er en hjerne-i-et-kar eller er offer for *The Matrix* til hverdag, eller fordi du kører igennem et landskab, der består af papmache-lader i stedet for virkelige lader, eller der er et æsel, der er blevet påmalet striber, så det ligner en zebra etcetera. Suk! Hvis erkendelsesteoretikerens største opgave består i at gøre viden immun over for den slags afsindige fejlmuligheder,

så er der intet at sige til, at man ender som »videnskabens nar«.

Hintikkas pointe – hentet direkte fra epistemisk logik – er, at når som helst viden tilskrives, er det *ikke* alle fejlmuligheder, der udelukkes, men blot dem, der er *relevante* – og papmache-lader sorterer generelt ikke herunder. Overbevisninger, meninger, holdninger etcetera udelukker – om end i varierende grad – også muligheder for fejl, og de er alle blot forskellige måder, hvorpå man forholder sig til *information*. Derfor skal viden og overbevisning opgives som de centrale begreber i erkendelsesteori og erstattes med det nye begreb om information.

INFORMATION opnås igennem (videnskabelig) undersøgelse, og Hintikka genopliver det sokratiske *elenchus*, hvor man stiller spørgsmål og får svar, hvad enten spørgsmål stilles til andre mennesker eller til naturen. Fordelen er nu, at hele hans epistemiske logik og spilteori kan bide på problemerne, og han behandler i bogens andre artikler kyndigt og originalt traditionelle spørgsmål som eksempelvis hvad *a priori* er, og hvad forklaring er, og diskuterer desuden problemer i neuro- og kognitionsvidenskab, hvor blandt andet nobelpristagerne Kahneman og Tversky's teori om kognitive fejlslutninger kraftigt problematiseres.

Har man læst blot en smule af Platons dialoger, kan man til tider godt få knald i potten af Socrates' ydmyge, overpædagogiske og undertiden retoriske spørger – og fristes til at udbrøde »Kom nu videre, bassemænd!«. Hvad der skete med Spørge Jørgen ved vi alle, for på et tidspunkt fik han smæk og blev lagt i seng, men denne skæbne overgår bestemt ikke Hintikka i denne meget indsigtfulde, muntre og elegant skrevne bog.

Vincent F. Hendricks er dr.phil., ph.d. og professor i formel filosofi ved RUC.

BRIDGE

Af Peter Lund

Hård kamp i Københavnsserien

I Københavnsserien, hvor der kæmpes om oprykning til 3. division, har holdet fra Young Sharks taget en sikker føring efter 9 ud af 15 kampe, mens der kun er få kamp-points mellem de næste 9 hold, der kæmper om den anden plads i opryknings-slutspillet. Stillingen i toppen. Young Sharks 187, Kim Nørsgaard 152, Op I Saks 150, Dan Nybo 149. KM for Veteranpar blev vundet af Erik Skovfoged Olsen – Jakob Baden med +35 foran de forsvarende meste Elisabeth Albertsson – Steen Laursen 34 og Janne og Viggo Sado-lin 13.

Vi skal have to spil fra førerholdet i Københavnsserien: S/Ingen

	♠ E K		
	♥ E K B 7 4		
	♦ D 10 2		
	♣ K 5 2		
♠ D B 10 9 6 2	N	♠ 7	
♥ 2	V	♥ D 10 8 5	
♦ 7 6	Ø	♦ E B 8 4 3	
♣ D 10 9 4	S	♣ 8 7 3	
	♠ 8 5 4 3		
	♥ 9 6 3		
	♦ K 9 5		
	♣ E B 6		
VEST	NORD	ØST	SYD
-	-	-	Pas
2♥	D	R	2♠
Pas	2ut	Pas	3ut

Åbningen 2♥ fra Trille Meister viste enten en svag 2♠ eller begge minor-farver, og så kom Henrik Røn i nord til at spille 3 ut med ♦3 ud til 10'eren. Selv med åbne kort er det svært at finde det 9. stik. Henrik forsøgte først med tre gange hjerter fra toppen, og der kom ruder igen til damen. Nu kunne han ikke rejse det 9. stik i hjerter, men han fandt en flot vej: ♠E K, ♠2 til esset og ♠5 til Vest, der var slutspillet og med to kort tilbage måtte spille ud fra ♠D 10 til den splittede gaffel: 400 og 7 IMP, da holdkammeraterne havde afgivet 100 i 2♠D.

Hvordan fandt Henrik denne svære spilleplan? Han havde læst 5-2 sitsen i ruder, og da Vest så måtte have 6-1-2-4 og havde åbnet, så var hun favorit til at sidde med ♠D.

Mange trumfstik N/Alle

	♠ K 8 3 2		
	♥ K D 8 3		
	♦ E D 4		
	♣ 8 5		
♠ D 10 7	N	♠ E B 9 5 4	
♥ B 10 9 6	V	♥ 7 4	
♦ 10 9 8	Ø	♦ 5	
6 3	S	♣ E D 10 7 2	
♣ K			
	♠ 6		
	♥ E 5 2		
	♦ K B 7 2		
	♣ B 9 7 6 3		
VEST	NORD	ØST	SYD
-	1♥	1♠	2♥
2♠	Pas	Pas	3♣
Pas	3♥	Pas	Pas

Aktørerne var her Maria Rahelt – Jonas Houmøller NS mod Kim Nørsgaard – Kresten Kristensen. Der kom ♦5 ud til kongen, ♠6 til 10'eren, kongen og Esset. Øst trak nu ♠E, gav makker en ♠-trumfning og fik ruder igen til trumf, hvorefter han spillede sig fri med ♠D (hvor Vest kastede en ruder – det havde været bedre at kaste spar). Det var 4 stik til modspillet, men Maria læste sitsen. Hun trak kun én gang trumf (♥E), ruder til esset, spar til trumf og ♠B. Vest kunne trumfe og nord overtrumfe, hvorefter den sidste spar blev trumfet: 9 stik 140 og 6 IMP, da Henrik Røn – Anders Hagen ved det andet bord havde 110 i 2♠ i Øst.